

คู่มือการฝึกปฏิบัติเรื่อง การเตรียมตัวก่อนเข้าทำ/ช่วยผ่าตัด

ไฟคาด พงศ์ชัยฤกษ์

แพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ผู้จะทำการผ่าตัดให้แก่ผู้ป่วย ต้องระลึกเสมอว่า คนจะต้องรับผิดชอบในการป้องกันมิให้เกิดการแผลเป็น หรือคิดเชื้อขึ้นในร่างกาย ของผู้ป่วยตลอดระยะเวลาของการผ่าตัด ด้วยเหตุนี้ทุกคนจะต้องเข้าใจและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของการทำผ่าตัดอย่างเคร่งครัด โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อน ผ่าตัดจนกระทั่งการผ่าตัดได้เสร็จสิ้นและทำการปิดแผลเรียบร้อยแล้ว การเตรียมตัว ก่อนเข้าทำหรือช่วยผ่าตัด ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป เป็นสิ่งจำเป็นที่แพทย์และ บุคลากรทางการแพทย์ทุกคนต้องทราบนัก เข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง จุดประสงค์ของคู่มือเรื่องนี้ คือเพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับนักศึกษาแพทย์ที่จะใช้ เป็นหลักในการฝึกฝนให้ชำนาญก่อนที่จะเริ่มต้นการฝึกปฏิบัติทักษะด้านอื่น ๆ ใน ห้องผ่าตัดต่อไป

ในการปฏิบัติจริงในห้องผ่าตัดนั้น อุปกรณ์ที่ใช้ทั้งหมดจะมีอยู่พร้อมให้ใช้ โดยพยาบาลประจำห้องผ่าตัดจะเป็นผู้จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า แต่ในการฝึกปฏิบัตินั้น นักศึกษาจะต้องเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ให้พร้อมด้วยตนเอง ในคู่มือเรื่องนี้จะ แบ่งขั้นตอนการปฏิบัติออกเป็นส่วน ๆ เพื่อสะดวกในการเตรียมอุปกรณ์ ดังนี้

1. การฟอกมือและเช็ดมือให้แห้ง
2. การสวมเสื้อคลุมผ่าตัดที่ปลอกหรือปราศจากเชื้อ
3. การใส่ถุงมือที่ปลอกหรือปราศจากเชื้อและการอ้อมเสื้อ
4. การทำให้มือและแขนปลอดเชื้อด้วยการล้างมือ
5. การถอดเสื้อคลุมผ่าตัด และถุงมือที่เปื้อนสกปรกโดยไม่ให้มือและแขน แผลเป็น

1. การฟอกมือและการเช็ดมืออุปกรณ์

1. อ่างน้ำล้างมือในห้องผ่าตัดพร้อมทั้งก๊อกน้ำ ซึ่งจะมีทั้งแบบเป็นก้านยาดิคกันก๊อกเพื่อใช้มือหรือท่อนแขนดันปิดเปิดน้ำ หรือต่อลงนาข้างล่างเพื่อใช้ท่อนขาดันปิดเปิด

2. น้ำยาฟอกมือซึ่งเป็นน้ำสบู่ผสมยาฆ่าเชื้อโรค ที่นิยมในปัจจุบัน ได้แก่ Hibiscrub (Chlorhexidine) และ Betadine (Povidone iodine) scrub ซึ่งบรรจุอยู่ในขวดใส่น้ำยาที่มีคันโยกที่ฝา ซึ่งเวลากดคันโยกแต่ละครั้งจะมีน้ำยาไหลออกมากจากท่อ หรือชนิดต่อสายอัดอากาศเพื่อใช้เท้าเหยียบเพิ่มความดันให้น้ำยาไหลออกมากได้

3. กล่องใส่แปรงพร้อมแปรงฟอกมือที่ได้ผ่านการกำจัดเชื้อแล้ว กล่องนี้จะหวานไว้ที่ข้างฝาติดกับบริเวณอ่างล้างมือ

4. ผ้าขนหนูที่พันไว้เรียบร้อยล้างรับเช็ดมือที่ได้ผ่านการฟอกกำจัดเชื้อนามแล้ว จัดวางไว้บนโต๊ะที่คุณด้วยผ้าบู๊ติ๊คที่ได้ผ่านการกำจัดเชื้อแล้ว เช่นกัน โดยนี้จะวางอยู่ในห้องผ่าตัดซึ่งอยู่ติดกับบริเวณที่ล้างมือ โดยมีประตูที่ปิดเปิดได้ด้วยบานพับสปริง ส่องทาง ที่ทำให้สามารถเปิดประตูเข้าออกได้ทั้งจากด้านนอกและด้านในห้อง

5. ภาชนะล้างรับรองรับผ้าเช็ดมือที่ใช้แล้ว วางอยู่บนพื้นห้องข้างโต๊ะที่ใช้วางผ้าเช็ดมือ

ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ

- ถอดแหวน นาฬิกาข้อมือ เครื่องประดับแขนและข้อมือออกให้หมด รวมทั้งตุุมหุนนาดใหญ่ และชนิดห้อย ซึ่งปกติเป็นข้อห้ามให้นักศึกษาแพทย์ใช้อยู่แล้วด้วย

- ล้างยาทาเด็บอกให้หมด และเด็บจะต้องตัดสิ้น

- พับชายแขนเสื้อคลบขึ้นไปให้สูง เหนือบริเวณข้อศอกให้มากที่สุด

- เดินไปที่หน้าอ่างน้ำ เปิดก๊อกน้ำเพื่อให้น้ำไหลในอัตราพอสมควร

- งอข้อศอก แล้วใช้ดันแขนส่วนท่อนข้อศอกเล็กน้อย กดคันโยกของขวดใส่น้ำยาฟอกมือเพื่อให้น้ำยาไหลลงสู่ฝามือ หรืออาจเป็นประเภทใช้เท้ากดก็ได้

- ขึ้นมือไปร่องรับน้ำจากกอก แล้วล้างมือทั้งสองดังแด่ปลาบมือจนถึงเหนือข้อศอกทั้งสอง
- ล้างน้ำยาในมือและแขนออก เวลาล้างต้องยกส่วนของมือดังไว้ให้อยู่สูงกว่าข้อศอกตลอดเวลา
- ครงไปที่กอล่องใส่แปรง งอข้อศอกแล้วใช้ดันแขนส่วนที่อยู่เหนือข้อศอก และบริเวณที่ล้างไว้ กดคันบังคับการเปิดกอล่องใส่แปรงซึ่งยื่นออกมากจากฐานของกอล่อง ประตูส่วนล่างของกอล่องจะเปิดออก จะมีแปรงอันที่อยู่ล่างสุดໂผล่ออกมาเล็กน้อย
- ใช้มืออีกข้างหนึ่ง หันแปรงอันที่อยู่ล่างสุดออกมากจากกอล่อง โดยระมัดระวังอย่าให้ส่วนใดส่วนหนึ่งของมือหรือแขนของเราสัมผัสสุก ส่วนใด ๆ ของ กอล่องใส่แปรง
- ถือแปรงไว้ในมือข้างหนึ่งให้มั่น ครงไปที่ชุดน้ำยาฟอกมือ แล้วใช้ดันแขนส่วนที่อยู่เหนือข้อศอกกดคันบังคับให้น้ำยาฟอกมือไหลลงมาสู่แปรงในมือ แล้ว จึงเริ่มทำการฟอกมือ
- การฟอกมือให้ทำการฟอกที่เดินมือและนิ้วนือก่อน ต้องให้ความสนใจ ในการฟอกที่บริเวณซอกเด็บและซอกนิ้วทุกนิ้ว แล้วจึงฟอกที่ฝ่ามือและหลังมือ วิธีขับแปรงควรจับที่ขอนด้านใดด้านหนึ่งของแปรงไม่ควรกำทั้งแปรง
- เมื่อฟอกมือข้างหนึ่งเสร็จแล้ว ก็เปลี่ยนมือที่ถือแปรง โดยจับที่ขอน ครองกันข้ามแล้วทำการฟอกมืออีกข้างหนึ่งก่อนที่จะฟอกสูงขึ้นไป
- เมื่อฟอกมือทั้งสองข้างเสร็จแล้ว จึงเลื่อนขึ้นมาฟอกข้อมือ แล้วໄล่ขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงบริเวณเหนือข้อศอกของแขนที่ละข้าง ต้องแน่ใจว่าได้ฟอกจน ครอบคลุมทุกพื้นที่ของมือและแขนทั้งหมดดังกล่าวแล้ว
- ล้างฟองสนับของน้ำยาออกจากมือและแขนทั้งสองข้างโดยการสอดมือ และแขนผ่านไปได้กอกน้ำ ต้องระวังอย่าให้ส่วนของมือคลุกคลานอยู่ด้วยกันกว่าข้อศอก หรือสัมผัสสิ่งใดเป็นอันขาด น้ำที่ได้จะล้างส่วนของมือจะต้องคลุกคลานสู่อ่างโดยผ่าน ลงมาตามข้อศอก และต้องไม่ให้น้ำจากข้อศอกไหลข้อนไปถูกส่วนของมือเป็นอันขาด ซึ่งจะเป็นได้โดยผู้ปฏิบัติไม่ระมัดระวังซึ่งทำให้มือคลุกคลานมากกว่าศอก
- เมื่อล้างน้ำยาออกแล้ว ค่อย ๆ หยอดแปรงทึบลงในอ่างน้ำอย่างระมัด ระวังมิให้น้ำในอ่างกระเด็นมาแปดเปื้อน แล้วจึงเดินไปหันแปรงอันใหม่จากกอล่อง ใส่แปรงมาอีกอันหนึ่งโดยใช้วิธีเดียวกับการหันแปรงอันแรก จากนั้นจึงกดคันบังคับ

น้ำยาฟอกมือและทำการฟอกมือโดยทำซ้ำวิธีเดิม ให้ใช้เวลาในการฟอกมือด้วยแบรงทั้งสองไม่น้อยกว่า 5 นาที

- เมื่อได้ฟอกและล้างฟองออกหลังจากใช้แบรงที่สองแล้ว ให้ทิ้งแบรงลงในอ่างน้ำแล้วใช้ดันแขนส่วนที่อยู่เหนือข้อศอก ดันคันโยกของก๊อกน้ำเพื่อปิดให้น้ำหยุดไหล ตลอดเวลาดังกล่าวต้องดึงแขนให้ส่วนมืออยู่สูงกว่าข้อศอกเสมอ

- เมื่อปิดน้ำแล้ว ชุมนุมทั้งสองข้างให้สูงประมาณระดับสายตา โดยท่อนแขนอยู่ห่างด้วยแล้วเดินไปที่ประตู

- เมื่อเดินมาถึงประตู ให้หันหลังให้ประตู แล้วใช้แผ่นหลังดันประตูเพื่อเปิดเข้าสู่ภายในห้อง

- เมื่ออยู่ในห้องแล้ว เดินตรงไปที่โต๊ะที่วางผ้าเช็ดมือไว้ ใช้มือข้างหนึ่งหันผ้าเช็ดมือมาคลี่ออก โดยระวังมิให้น้ำไหลย้อนจากศอกมาที่มือ ผ้าเช็ดมือมักจะมีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าอย่างยาวประมาณ 1×2 ส่วน ในขณะที่คลี่ผ้าออกให้ใช้มือทั้งสองขับที่มุนสองข้างทางด้านแคนของผ้ายกขึ้น

- หมุนผ้าเช็ดมือเพื่อทวนมือข้างหนึ่งที่ส่วนครึ่งบนของผ้า ตรงด้านที่เคยหันเข้าหาด้วยเรา จะเนื่องให้ได้ว่า การเช็ดมือแต่ละข้างจะใช้ความขาวไม่เกินครึ่งหนึ่งของความขาวในส่วนขาวของสี่เหลี่ยมผืนผ้า

- เช็ดมือข้างใดข้างหนึ่งก่อน โดยใช้มืออีกข้างหนึ่งทำการลูบเพื่อให้ผ้าซับน้ำตามซอกนิ้มน้อ หลังมือและฝ่ามือ จากนั้นจึงใช้ผ้าในส่วนเดียวกันนั้น เช็ดวนกลับไปมาขึ้นมาตามข้อมือ แขน และข้อศอกตามลำดับ ให้เช็ดโดยเร็วเพื่อมิให้น้ำซึมผ่านตลอดความหนาของผ้าและเช็ดผ่านครั้งเดียว ห้ามย้อนกลับเป็นอันขาด ขณะที่ทำการเช็ดมือและแขนนี้ ให้โน้มตัวไปข้างหน้าด้วยเพื่อให้ชายผ้าด้านที่เราปล่อยห้องไว้นั้น อยู่ห่างจากลำด้าของเรา และต้องระวังอย่าให้ชายผ้าเช็ดมือมาสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายหรือเสื้อผ้าของเรา

- จากนั้นจึงใช้มือข้างที่เช็ดแขนแล้ว ขอนชายผ้าอีกด้านขึ้น เพื่อนำชายผ้าส่วนที่ยังไม่ได้ใช้มาเช็ดมืออีกข้างหนึ่ง โดยใช้วิธีเช็ดและการระมัดระวังอย่างเดียวกันด้วยผ้าด้านเดียวกันกับที่ใช้เช็ดแล้ว

- เมื่อได้เช็ดถึงให้ข้อศอกของแขนข้างที่สองแล้ว ให้ทิ้งผ้าลงในภาชนะที่รองรับผ้าใช้แล้วที่วางอยู่บนพื้นห้อง โดยไม่ทำการเปลี่ยนมือที่ถือผ้าเลย และต้องไม่ลุดมือลงค่ากว่าระดับเอวของตน เพื่อป้องกันมิให้มือที่สะอาดแล้วสัมผัสสิ่งใด

โดยไม่รู้ตัว

- เมื่อเช็คเมือเสร็จแล้ว ก็พร้อมที่จะใส่เสื้อกลุ่มผ่าตัดต่อไปตามปกติ เสื้อกลุ่มผ่าตัดจะจัดวางอยู่ใกล้ ๆ กับผ้าเช็ดมือบนโต๊ะที่ปูผ้าป้องกันเชื้อในห้องผ่าตัด

2. การสวมเสื้อกลุ่มผ่าตัดที่ปราศจากเชื้อ

อุปกรณ์และบุคลากร

1. โดยที่ปูด้วยผ้าที่ทำการกำจัดเชื้อแล้ว สำหรับวางเสื้อกลุ่ม
2. เสื้อกลุ่มผ่าตัดที่ได้ผ่านการกำจัดเชื้อแล้ว แต่ละตัวได้รับการพับและรีด อย่างเรียบร้อยพร้อมที่จะคลื่อออกมาได้ โดยที่ด้านในของเสื้อซึ่งจะเป็นด้านที่สัมผัสกับตัวของผู้สวมถูกพับพลิกไว้อよอุ่นก่อน
3. ผู้ช่วยในการสวมเสื้อ 1 คน ซึ่งในการปฏิบัติจริงมักจะเป็นพยาบาลที่ทำหน้าที่ circulating nurse

ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ

- หลังจากที่ได้เช็คเมืออย่างถูกต้องแล้ว ใช้มือขันเสื้อกลุ่มที่พับไว้ เรียบร้อยขึ้นมาหนึ่งตัว
- เดินถือหงายให้ห่างจากโต๊ะพอดสมควรเพื่อมีให้เสื้อกลุ่มที่กำลังจะถูกคลี่ ออกสัมผัสกับส่วนใดของโต๊ะ
- ใช้มือทั้งสองขันที่บวบพอเลือ แล้วกึงให้ส่วนอื่นของเสื้อคลงจากมือ
- หานุ่มคอเสื้อทั้งสอง และใช้มือจับข้างละมุน แล้วกางมือทั้งสองออกจากกัน เป็นการคลี่เสื้อออก การท่า เช่นนี้จะทำให้มองเห็นช่องเข้าของแขนเสื้อซึ่งอยู่ด้านที่หันมาทางด้านของผู้สวม
- สอดมือทั้งสองข้างเข้าไปในช่องแขนเสื้อทั้งสองพร้อมกัน
- ยืนชุมมือทั้งสองไว้นิ่ง ๆ เพื่อให้ผู้ช่วย ช่วยดึงแขนเสื้อจากทางด้านหลัง ของท่าน จนมือทั้งสองของท่านโผล่ออกจากชายแขนเสื้อ
- ผู้ช่วยจะทำการผูกเชือกของเสื้อกลุ่มทางด้านหลัง ในขณะที่ท่านยังคงยืนชุมมือทั้งสองข้างอยู่
- เมื่อผู้ช่วยผูกเชือกเสร็จแล้ว ก็พร้อมที่จะทำการสวมถุงมือต่อไป

3. การสูบถุงมือและการอ้อมเสื้อ

อุปกรณ์และบุคลากร

1. โต๊ะที่กลุ่มด้วยผ้าปูโต๊ะที่ได้ผ่านการทำจัดเชื้อแล้ว มักจะเป็นโต๊ะเดียว กับที่วางเสื้อกลุ่ม

2. ถุงมือขนาดต่าง ๆ ที่ได้ผ่านการทำจัดเชื้อแล้ว แต่ละข้างบรรจุอยู่ในซอง กระดาษที่ปราศจากเชื้อเช่นกัน เนื่องด้วยสัญลักษณ์ของขนาดถุงมือไม่แน่นอน ใน การปฏิบัติจริงจึงควรตามพยาบาลเพื่อความแน่ใจ

3. คีมคีบของ (sponge holding forceps) ที่ใช้อยู่ในการหงะที่บรรจุ น้ำยาฆ่าเชื้อ (antiseptics)

4. ภาระสำหรับรองรับของถุงมือที่ใช้แล้ว วางอยู่บนพื้นห้องใกล้กับโต๊ะที่ วางถุงมือ

5. ผู้ช่วยในการอ้อมเสื้อ 1 คน ซึ่งในการปฏิบัติจริงมักจะเป็นพยาบาล circulating nurse คนเดียวกับที่ทำหน้าที่ผูกเชือกให้

ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติ

- เดินไปที่ค่าແහນที่วางของถุงมือบนโต๊ะ ใช้มือข้างหนึ่งเปิดซองถุงมือที่ พับไว้ด้านนอกมา

- หยิบถุงเล็กบรรจุแป้ง ฉีกถุง และเทแป้งแป้งออกจากถุงใส่ถุงมือข้างใด ข้างหนึ่ง ทิ้งถุงแป้งลงในภาระทึ้งของแล้วเคลือบแป้งบนมือทั้งสองซี่งจะทำให้ ถุงมือได้สะอาดขึ้น

- การสูบถุงมือจะเริ่มสูบข้างใดก่อนก็ได้ ในที่นี้สมมุติว่าต้องการสูบ ข้างขวา ก่อนก็ให้ใช้มือขวาจับขอบของด้านขวาเพียงข้าง เพื่อเปิดช่องของกระดาษ ข้างที่เก็บถุงมือข้างขวาออกจะเห็นถุงมือข้างขวาวางอยู่ภายใน

- ใช้มือข้างซ้ายจับที่ขอบถุงมือข้างขวาซึ่งพับคลบไว้ โดยใช้นิ้วหัวแม่มือ และนิ้วชี้จับขอบถุงมือ แล้วหยับตึงออกมากจากช่อง

- หมายมือขวาให้ออยู่ในลักษณะเดียวกับถุงมือ สูบมือข้างขวาลงไปในถุงมือ โดยพยาบาลการนิ้วนิ้วมือออกเพื่อให้แต่ละนิ้วสามารถสอดเข้าไปในนิ้วของถุงมือได้พอดี แต่ถ้าหากนิ้วนิ้วมือข้างไม่สามารถสอดเข้าไปในนิ้วของถุงมือได้พอดี ก็ขอให้ปล่อยไว้ใน สภาพที่ทำได้เท่านั้นก่อน หากไม่ใช้มืออีกข้างหนึ่งซึ่งข้างไม่ได้สูบถุงมือมาช่วยจดนิ้ว เป็นอันขาด

- ให้มือข้างซ้ายเปิดช่องที่ได้ถุงมืออีกข้างหนึ่งออกมา พับนิ้วหัวแม่มือข้างขวา แล้วเอานิ้วซี้ นิ้วกาง นิ้วนางและนิ้วกำอยของมือข้างขวาซึ่งได้ส่วนถุงมือไว้แล้วนั้น เข้าไปช้อนให้ขอนของถุงมือข้างซ้ายที่พับคลบไว้ในช่องถุงมือขึ้นมาจากช่องที่เก็บ โดยให้นิ้วทั้งสี่สอดเข้าไประหว่างขายพับคลบของขอนถุงมือ

- ขณะที่มือขวาบังคับถุงมือข้างซ้ายขึ้นมาจากช่องถุงมือนั้น ให้อีมือซ้าย หันช่องถุงมือขึ้นมาจากโต๊ะ แล้วทิ้งลงไปในภาชนะรองรับช่องวางอยู่บนพื้นห้อง การทิ้งของถุงมือนี้ให้ปล่อยให้ของตกลงในภาชนะโดยไม่ลัดมือลงที่ระดับต่ำกว่าเอว เป็นอันขาด

- เมื่อได้ทิ้งของถุงมือแล้ว จึงทำการสูบมือข้ายลงไปในถุงมือข้างซ้าย ในลักษณะที่หงายมือและพยายามการนิ้วมือออกเพื่อสะเด็จแก่การที่นิ้วมือแต่ละนิ้ว จะได้สอดลงไปในนิ้วของถุงมือ

- เมื่อมือทั้งสองแต่ละข้างอยู่ในถุงมือแล้ว จึงสามารถช่วยกันจัดนิ้วของมือ แต่ละข้างให้ใส่เข้าไปในนิ้วของถุงมืออย่างถูกต้องเรียบร้อย

- หลังจากนั้นก็เป็นการคลบของถุงมือลงมาทับขายแขนเสื้อแต่ละข้าง ให้เริ่มด้วยการดึงและพับขายแขนเสื้อให้เรียบร้อยจนแนบชิดกับข้อมือ แล้วใช้นิ้วหัวแม่มือกดให้แน่น จากนั้นจึงใช้นิ้วที่เหลือช่วยกันคลบของถุงมือดึงกลับลงมาทับขายแขนเสื้อส่วนที่เป็นยางยืดให้มิด ตรวจตราดูความเรียบร้อย ทำเช่นนี้ทั้ง 2 ข้าง แล้วจึงทำการอ้อมเสื้อ

- ใช้มือทั้งสองปลดปมเชือกของเสื้อคุณที่ฝ่ายซ้ายจัดเตรียมให้ผูกไว้ ตรงด้านหน้าของเสื้อออกจากกัน โดยมิให้ส่วนปลายตกลงไปเป็นอันขาด แล้วถือปลายเชือกแต่ละข้างไว้ในมือข้างละ隻

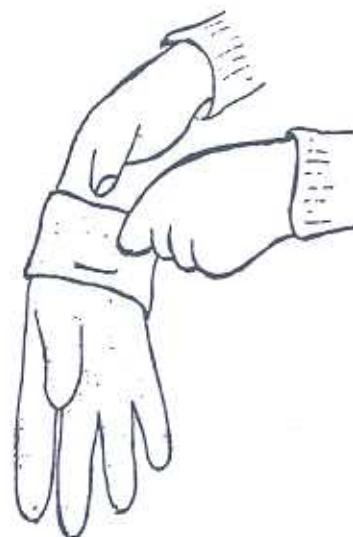
- ส่งปลายเชือกข้างขวาให้แก่ผู้ช่วยซึ่งถือคืนคืนของมาร์คป้ายเชือกให้แน่น

- ปล่อยเชือกในมือขวาให้ผู้ช่วยคืนเอาไว้ แล้วหมุนดัวอยู่กับที่ในทิศทาง ทวนเข็มนาฬิกาไปประมาณ 180 องศา จากนั้นจึงยืนมืออกรัวปับปลายเชือกคืนจากผู้ช่วยอีกรั้ง โดยไม่ให้มือสัมผัสปลายคืน แล้วนำมือผูกปมไว้ที่เอวข้างซ้าย ในลักษณะเงื่อนเป็น โดยผูกเป็นเงื่อนกระดูกแบบหุกระด่าย ขณะผูกหากป้ายเชือกตกลงไปด้องระวังอย่าเอาป้ายเชือกส่วนที่ถูกทิ้งลงไปต่ำกว่าระดับเอวขึ้นมา ผูกปมอีก เพราะชายเชือกได้ตกลงไปถูกส่วนชายของเสื้อคุณ ซึ่งขณะนี้แปดเป็น แล้วจากการที่พยานาลช่วยดึงจัดเสื้อคุณให้เข้ารูปร่าง การนำชายเชือกมาผูกจึงอาจ

ทำให้มีโอกาสที่เข้า去找ดินขึ้นมาเป็นเสื้อบริเวณเอวได้

- เมื่อทำการผูกปมเชือกแล้ว ให้ยกแขนทั้งสองไว้ให้มีอยู่ในประมาณระดับสายตา และพร้อมที่จะเข้าทำหรือช่วยผ่าตัดได้

ภาพที่ 13.1 ใช้มือซ้ายจับด้านในของถุงมือข้างขวาที่พับคลบเอาข้างในอกมา ส่วนมือข้างขวาลงในถุงมือให้ตรงกับนิ้วดึงด้วยมือซ้ายให้ถุงมือส่วนเข้าไปจนสุดแล้วปล่อยไว้ เช่นนี้

ภาพที่ 13.2 ใช้มือขวาที่ส่วนถุงไปแล้ว แต่ยังไม่เรียบร้อย สอดเข้าทางด้านนอกของถุงมือซ้ายที่พับไว้ ข้อนถุงมือยกขึ้นแล้วสอดมือซ้ายลงไปเช่นกัน

ภาพที่ 13.3 ใช้มือขวาพับแขนเสื้อข้างซ้ายที่นิ่งแล้วให้เรียบร้อย แล้วใช้นิ้วหัวแม่มือขวากดชายเสื้อที่พับไว้ เอาอีกสีนิ้วที่เหลือลงมาดึงรังด้านนอกของขอนถุงมือที่พับไว้ ให้ขึ้นไปคลุมชายแขนเสื้อดังภาพ

ภาพที่ 13.4 ใช้มือซ้ายพับแขนเสื้อข้างขวาให้เรียบร้อย ใช้นิ้วหัวแม่มือซ้ายกดชายเสื้อที่พับไว้แล้วดึงด้านนอกของขอนถุงมือตัวนิ้วที่เหลือขึ้นไปคลุมชายแขนเสื้อ

ข้อควรระวังในการปฏิบัติ

พึงระลึกเสมอว่า ก่อนที่จะเริ่มและระหว่างการทำผ่าตัดทุกครั้ง ส่วนของเสื้อคลุมผ่าตัดโดยเฉพาะด้านหน้าของศัลยแพทย์ ส่วนแขนทั้งสองข้าง และถุงมือทั้งสองข้าง เป็นบริเวณที่จะต้องรักษาความเป็นส่วนที่ปลอดเชื้อ (sterile) อาย่างเด็ดขาดเวลาห้ามสัมผัสกับสิ่งอื่นทั้งสิ้นโดยเด็ดขาดแม้แต่เพียงนิดเดียว มิฉะนั้น ก็ย่อมมีโอกาสที่เชื้อโรคจะมาแปดเปื้อนคิดอยู่ในบริเวณเหล่านี้ ซึ่งในที่สุดก็จะสามารถถูกนำไปสัมผัสกับเนื้อเยื่อที่ถูกผ่าตัดได้ สภาพที่เกิดการแปดเปื้อนโดยทำให้เชื้อโรคมีโอกาสมาสัมผัสกับบริเวณที่ต้องรักษา การปราศจากเชื้อเข่นนี้ เรียกว่า contamination เมื่อเกิดมี contamination หรือแม้แต่เพียงสักว่าอาจจะเกิดมี contamination ขึ้นในขณะเตรียมตัวเพื่อเข้าทำผ่าตัดเมื่อใด ต้องหวนกลับไปเริ่มดันขันตอนนั้น ๆ

ใหม่ทันที การที่บังเอญเกิด contamination ขึ้นนั้น ไม่ใช่เป็นความผิด แต่ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ด้วยเมื่อเกิดขึ้น และทำการปฏิบัติใหม่ทันทีทุกครั้ง ถ้าผู้ปฏิบัตินั้นละเลยหรือใจไว มองข้ามการเกิด contamination นั้นไป เพียงเพื่อจะหลีกเลี่ยงการที่ต้องทำซ้ำใหม่นั้น ก็เป็นความผิดอย่างหนัก ส่อแสลงถึงความมักง่ายและขาดความรับผิดชอบต่อผู้ป่วยที่ตนกำลังจะทำผิดให้

ปัจจุบันได้มีผู้นำวิธีการทำให้บริเวณมือและแขนปลอดเชื้อเพียงด้วยการล้างมือเท่านั้น วิธีนี้เป็นกระบวนการซักเชื้อโรคออกจากมือและแขนให้มากที่สุด โดยวิธี mechanical washing ร่วมกับการใช้น้ำยาขับขี้การเจริญเติบโตของเชื้อโรคก่อนที่จะเข้าร่วมหัดดการ วิธีการนี้สามารถนำไปใช้ได้หลายแห่ง เช่น ห้องผ่าตัด หน่วยบริการผ่าตัดผู้ป่วยชนิดไปกลับที่ต้องผู้ป่วยนอนห้องคลอด หน่วยสูนหัวใจ ห้องตรวจด้วยวิธีส่องกล้อง (endoscopy) แผนกรังสีวิทยา และทุกสถานที่ที่มีการผ่าตัด

ข้อความและภาพคือไปนี้ คัดลอกมาจากตำราการล้างมือ สามเสือและถุงมือปลอดเชื้อ ของพินิจ ปรีชาแนท

ขั้นตอนการล้างมือ

1. เปิดน้ำล้างมือและแขนให้เปียกแล้วฟอกด้วยสบู่ยา จากปลายนิ้วถึงเหนือข้อศอก 2 นิ้วฟุ่คให้ทั่วถึง เพื่อขจัดไขมัน ผุนละออง และเชื้อโรคที่อาจจะติดอยู่ตามผิวนั้น

ภาพ ก

2. ใช้บิเวณเหนือศอกหรือเข่า เปิดน้ำเพื่อล้างสนูจากปลายน้ำไปยังเหนือข้อศอก 2 นิวฟุต ขณะล้างน้ำสนูที่มีอุดและแนบทุกครั้ง จะต้องยกมือให้สูงกว่าข้อศอกเสมอ เพื่อป้องกันน้ำจากข้อศอกไหลย้อนไปปนเปื้อนที่ปลายมือและห่างจากก้อนน้ำและขาวสนูพอดีสมควร แล้วล้างน้ำให้สะอาด

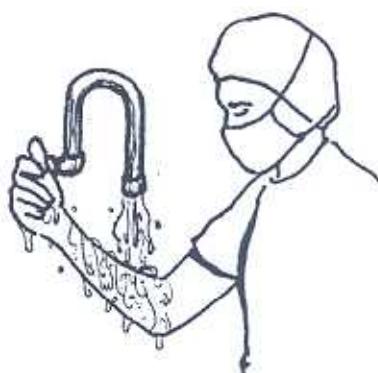
ภาพ ข

3. ใช้แปรงปลอดเชือกันสนูฟอกขัดบริเวณเล็บและซอกเล็บให้ทั่วถึง แปรงและล้างให้น้ำไหลผ่านจนสะอาด

ภาพ ค

4. ฟอกถุงมือด้วยสนูยา ดังเดี่ยปลายน้ำถึงบริเวณเหนือข้อศอก 2 นิวฟุต ให้ทั่วถึงแล้วล้างออก โดยไม่ใช้แปรงเพราะจากผลการวิจัยในปี 1978 สรุปได้ว่าการล้างมือโดยใช้สนูอะไรก็ได้นาน 5-10 นาที โดยไม่ใช้แปรงได้ผลเท่ากับการล้างมือโดยวิธีใช้แปรง 2 อัน นาน 10 นาที นอกจากนี้การไม่ใช้แปรงยังลดการระบาดผิวนั้น ทำให้ผิวนั้นไม่ชอกช้ำ และอักเสบอึดด้วย

ภาพ ง

5. การล้างมือครั้งที่ 2 (rescrubbing) เพื่อช่วยผ่าตัดในรายต่อไป ควรใช้ วิธีเดียวกันกับครั้งแรกเพราเชื้อโรคเพิ่มจำนวน 2 เท่าในเวลาอันรวดเร็วโดยเฉพาะ ในท่อนอุ่นและเปียกชี้น เช่น ขณะที่ใส่ถุงมือ

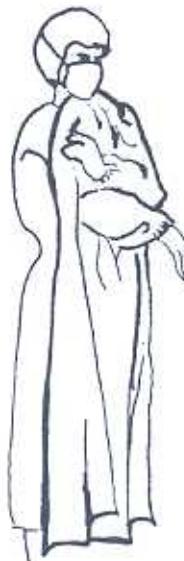
ข้อควรระวังในการล้างมือ

1. ขณะล้างมือระวังไม่ให้มือสัมผัสกับก้อนน้ำหรือบริเวณอื่น ๆ ที่ไม่ปลอดเชื้อ
2. ขณะล้างสนับออกจากมือและแขนด้วยกปลาบนมือให้สูงกว่าศอก เพื่อป้องกันน้ำจากข้อศอกซึ่งแปดเปื้อนบริเวณที่ไม่ได้ทำการฟอกให้ล้วนไปปลายมือ
3. ฟอกมือให้ทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพและใช้สนับให้นานพอ
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการล้างมือนีความสำคัญมากไม่ควรน้อยกว่า 5 นาที
5. การถอดเสื้อคลุมผ่าตัด และถุงมือที่แป้งสกปรกโดยไม่ให้มือและแขนแปดเปื้อน

การถอดเสื้อคลุมผ่าตัดและถุงมือที่แป้งสกปรก

1. เช็ดถุงมือด้วยผ้าเปียกให้สะอาด
2. แก็บปมเชือกที่ผูกไว้บริเวณเอวออก
3. พยานาลช่วยหัวไปจะกระดูกเชือกที่ด้านหลังให้
4. ถอดเสื้อก่อนถอดถุงมือเสมอ โดยขันเสื้อบริเวณใกล้ด้านหน้าทั้ง 2 ข้าง และไม่สัมผัสกับเสื้อด้านใน
5. ถอดเสื้อออจากแขนทั้งสองข้าง เหลือเฉพาะถุงมือไว้
6. พยาบาลร่วบเสื้อให้ด้านในหุ้มด้านนอกแล้วทิ้งในถุงผ้าเปื้อน
7. ถอดถุงมือโดยดึงที่ขوبนอกของถุงมือข้างหนึ่ง อย่าให้ถุงมือด้านนอกสัมผัสมือ
8. ใช้น้ำมือสอคระหว่างมือและถุงมือด้านในเพื่อกีดกันมืออีกข้างหนึ่งออกทิ้งในภาชนะรองรับ

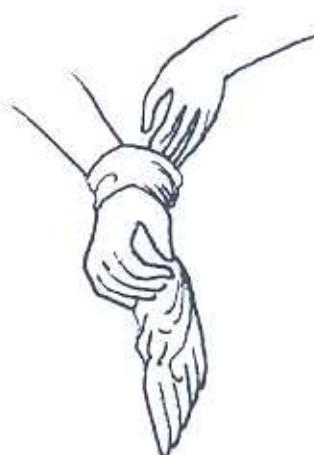
วิธีถอดเสื้อกลุ่มผ่าตัดและถุงมือ

1 หลังจากพยาบาลช่วยท้าวไปแกะเสื้อค้านหลังแล้วจับเสื้อบริเวณด้านหน้าอย่าให้ถูกเสื้อคัวใน

2 ดึงเสื้อออกพร้อมกับคลบให้ค้านนอกที่เปื้อนอยู่ภายใน

3 ถอดเสื้อออกทั้งหมดแล้วทิ้งในถุงผ้าเปื้อน

4 จับถุงมือค้านนอกซึ่งเปื้อนออกจากมือข้าย

5 มือขวาถือถุงมือที่เปื้อนไว้แล้วสอดนิ้วนิ้อข้ายเข้าระหว่างถุงมือค้านในและข้อมือแล้วคันออกให้หลุดจากมือขวา สัมผัสเฉพาะค้านในของถุงมือเท่านั้น

เอกสารประกอบ

1. Brooks SM. Fundamentals of operating room nursing. 2nd ed. St.Louis: C.V. Mosby Company, 1978:55-89.
2. Fuller JR. Surgical technology - principles and practice. Philadelphia: W.B. Saunders, 1981:39-54.

นักศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมได้จาก

การพยาบาลพื้นฐาน แนวคิดและการปฏิบัติ - สุปานี พันธ์น้อย (วศินอมร)
บรรณาธิการ

บทที่ 12 การพยาบาลเพื่อควบคุม และป้องกันการติดเชื้อ สุปานี พันธ์น้อย
และ กรรมการ กังคานนท์

พนิจ ปรีชาวนนท์. การดูแลผู้ป่วยเสื่อมและถุงมือป้องกันเชื้อ. กรุงเทพ: บริษัท
สยามบุ๊กส์ แอนด์ พับลิเคชั่นส์ จำกัด, พ.ศ. 2538.